

Часцей стукае ў кару дрэва дзяцел. Спяваюць сініцы. У мурашніку **со(н/нн)ыя** мурашкі варушаць вусікамі. (*Паводле М. Даніленкі.*)

Пастаўце ўсе дзеясловы ў форму прошлага часу. Запішыце тэкст, які ў вас атрымаўся. Вызначце лік дзеясловаў.

❖ Разбярыце па саставе выдзеленае слова. Растворыце яго правапіс.

Змяненне дзеясловаў прошлага часу па родах

196. Дагаварыце дзеясловы прошлага часу ў сказах так, як патрабуе сэнс. У форме якога ліку ўжыты дзеясловы ў сказах?

(... ?)
Заспява.. прыгожая птушка.

(... ?)
Заспява.. галасісты салавей.

(... ?)
Заспява.. маленькае дзіця.

Спішыце. Вызначце род назоўнікаў у сказах. Пастаўце пытанні ад назоўнікаў да дзеясловаў.

?! Падумайце, чаму змяняецца дзеяслоў у сказах. Вусна змяніце лік назоўнікаў з адзіночнага на множны. Вымавіце сказы, якія атрымаліся. Як змяніўся канчатак дзеяслова?

Дзеясловы **прошлага часу ў форме адзіночнага ліку змяняюцца па родах.**

197. Разгледзьце табліцы змянення дзеясловаў **прошлага часу адзіночнага ліку.**

Мужчынскі род
<p><i>хлопчык (ён)</i> што рабіў? <i>ішоў</i>[^] што зрабіў? <i>наклікаў</i>[^]</p>

Жаночы род	Ніякі род
<p><i>дзяўчынка (яна)</i> што рабіла? <i>ішла</i>[^] што зрабіла? <i>наклікала</i>[^]</p>	<p><i>дзіця (яно)</i> што рабіла? <i>ішло</i>[^] што зрабіла? <i>наклікала</i>[^]</p>

На якія пытанні адказваюць дзеясловы **прошлага часу мужчынскага роду**? Які суфікс яны маюць?

Якія дзеясловы **прошлага часу адказваюць на адны і тыя ж пытанні**? Які суфікс маюць дзеясловы **прошлага часу жаночага і ніякага роду**?

Пастаўце дзеясловы *ішоў, наклікаў* у форму **прошлага часу множнага ліку**. Запішыце. Абазначце ў іх суфіксы.

Дзеясловы прошлага часу можна пазнаць па суфіксах. У форме адзіночнага ліку яны маюць суфіксы *-л-* (у жаночым і ніякім родзе), *-ў-* (у мужчынскім родзе). У форме множнага ліку яны маюць суфікс *-л-*.

198. Ад дадзеных дзеясловаў утварыце ўсе формы прошлага часу па ўзоры. Запішыце.

Вёсці — *вёў*□ (адз. л., м. р.), *вял*□*а* (адз. л., ж. р.),
вял□*о* (адз. л., н. р.), *вял*□*і* (мн. л.).

Быць — ..., жыць — ..., плёсці — ..., ліць —

Вызначце лік дзеясловаў. У дзеясловаў адзіночнага ліку вызначце род.

Абзначце суфіксы дзеясловаў прошлага часу. Абзначце ў іх канчаткі.

Гаварыце правільна!

было́, былі́
жыло́, жылі́
ліло́, лілі́

199. Прачытайце сказы. Дзеясловы ў дужках пастаўце ў форму прошлага часу.

У кривой вярбе (*будзе*) дупло вераб'ёў. Янка (*забарэ*) верабейку дамоў. Адноўчы маленькі

верабе́йка (*выгляне*) з яго і (*зв'яліца*) до́лу. Ён (*пашко́дзіць*) сабе ножку. Удзячныя вераб'і кожную раніцу (*вітаюць*) хлопчыка гучным чырыканнем. Ён (*корміць*) птушачку, пакуль ножка ў яе не (*зажыве*). (*Паводле Я. Галубовіча.*)

А до́лу — уніз
пашко́дзіць — параніць

Перачытайце сказы ў такой паслядоўнасці, каб атрымаўся тэкст.

Запішыце апошні сказ тэксту. Падкрэсліце ў ім галоўныя члены.

200. Прачытайце скорогаворкі. Навучыцеся хутка і правільна вымаўляць адну з іх.

1. Маланка пагрóзна
па хмарах скакала,
хмары пілою криво́й
пілавала.

2. Грымнуў гром угары,
хлынуў лівень на двары.
М. Пазнякоў.

А пагрóзна — *тут:* небяспечна

Выпішыце дзеясловы прошлага часу. Вызначце іх лік і род, абазначце суфіксы.

201. Прачытайце. На каго падобна ноч у вершы?

Зоры

Бéгла **ночка** праз гушчар,
нёсла **зоркі** ў торбе хмар.
Напалохаў ноч камар,
з торбы высыпаўся жар.
Д. Бічэль.

Спішыце. У форме якога часу ўжыты ўсе дзеясловы ў вершы? Вызначце іх лік і род.

❖ Разбярыце па саставе выдзеленыя словы.

202. Прачытайце верш. Якое захапленне ёсць у Мілы?

Акварыумныя рыбкі

У акварыуме Міла
рыбак кожны дзень карміла.
Ды ў акварыуме рыбкі
падрасталі штось не шыбка.
А. Зэкаў.

Колькі сказаў у вершы? Выпішыце з кожнага сказа дзейнік і выказнік. Вызначце час і лік дзеясловаў. У дзеяслова прошлага часу адзіночнага ліку вызначце род.

Рм Раскажыце, якія захапленні ёсць у вас.

203. Ад дзеясловаў утварыце ўсе формы прошлага часу па ўзоры. Правільна прачытайце іх.

1. *Даць* — *даў* — *дала́* — *дало́* — *далі́*.

Узяць —

Віць —

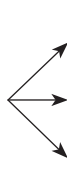
2. *Бегчы* — *бег* — *бегла* — *беглі*.

Кідаць — кідаў —

Нёсці — нёс —

У дзеясловаў першай групы вызначце лік. У формах адзіночнага ліку вызначце род.

204. Утварыце сказы па стрэлках. Правільна прачытайце дзеясловы ў сказах.

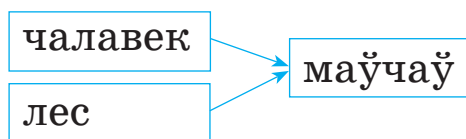
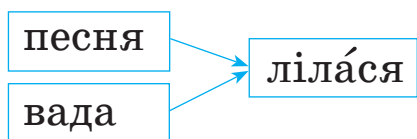
Члены журы далі заданне ўдзельнікам каманд.
задалі пытанні капітанам.
раздалі падарункі пераможцам.

Запішыце два сказы на выбар. Вызначце час і лік дзеясловаў.

205. Да кожнага дзеяслова падбярыце толькі той назоўнік, з якім дзеяслоў выкарыстоўваецца ў пераносным значэнні.

рака
дзяўчынка спала

хвіліны
дзеці беглі

Запішыце сказы, якія атрымаліся. Вызначце час і лік дзеясловаў. У дзеясловаў адзіночнага ліку вызначце род.

206. Замяніце кожнае ўстойлівае спалучэнне слоў бліжкім па сэнсе дзеясловам з правага слупка.

збіў з толку
падала́ голас
збілася з ног
пакаціліся са смеху
трымаў язык за зубамі
усплыло ў памяці

успомнілася
стамілася
засмяяліся
маўчаў
заблытаў
адгукнулася

Узор. *Збіў з толку — заблытаў, ...*

З адным устойлівым спалучэннем слоў на выбар вусна складзіце сказ.

207. Прачытайце словы. Пазнаёмцеся з прыметамі, па якіх трэба выбраць дзеясловы ў кожнай групе.

1. Слухаў, дрыжала, сядзіць, цвіло, дыхаў.

пр. ч.

2. Бачыў, смяяліся, весяліліся, гаварылі, думалі.

пр. ч., мн. л.

3. Чытаў, рыхтаваў, зрабіла,
выступаў, паліваў.

4. Прыне́сла, прыве́зла, ска-
зала, убачыў, паела.

5. Было, жыло, ліло, пачала́,
пачало.

пр. ч., адз. л.,
м. р.

пр. ч., адз. л.,
ж. р.

пр. ч., адз. л.,
н. р.

Сфармулюйце заданне да практыкавання і выка-
найце яго пісьмова.

208. Прачытайце. У форме якога часу ўжыты ўсе
дзеясловы ў тэксце?

Стаіць прыгожы дзень. Над полем узлятаюць
чародкі шпакоў. Зямля дышае спакоем. У небе
ляціць самотная павуцінка.

Над імшарынай лунáе бусел. Міколка ведае
яго. Бусел жыве на старой грушы. (*Паводле
М. Лынькова.*)

самотная — адзінокая
імшарына — мохавае балота
лунáе — плаўна лётае

Пастаўце ўсе дзеясловы ў форму прошлага часу.
Запішыце тэкст, які ў вас атрымаўся.

❖ Вызначце лік дзеясловаў. У дзеясловаў адзіноч-
нага ліку вызначце род.